

RAZGLEDI

SONARAVNO KMETIJSTVO V SLOVENIJI

AVTOR

Danilo Kosi

Naziv: mag., profesor geografije in sociologije

Naslov: Dekani 58, SI – 6271 Dekani, Slovenija

E-pošta: yogapopetre@yahoo.com

Telefon: 031 767 03 46

Faks: –

UDK: 911.3:631.147(497.4)

COBISS: 1.02

IZVLEČEK

Sonaravno kmetijstvo v Sloveniji

Sonaravne oblike kmetijstva so razširjene po vsej Sloveniji le v Prekmurju se sonaravno kmetijstvo še ni uspelo razviti. Leta 1997 je bilo ustanovljeno Združenje ekoloških kmetov Slovenije – je prvo združenje kmetov iz celotne Slovenije, ki se ukvarja z ekološkim kmetijstvom in prodajo ekološko pridelanih pridelkov na trgu.

KLJUČNE BESEDE

sonaravno kmetijstvo, združenje ekoloških kmetov, Slovenija

ABSTRACT

Organic farming in Slovenia

Organic farms are spread all over the country, with an exception of the Northeast region (Prekmurje), where organic farming has not developed yet. In 1997, the Slovenian Organic Farmers Association was founded. This was the first association of pioneer organic farmers from all over the country who were producing for the market.

KEY WORDS

sustainable agriculture, organic farmers association, Slovenia

Uredništvo je prispevek prejelo 15. decembra 2003.

1 Uvod

Namen raziskave je bil preučitev stanja sonaravnih oblik kmetijstva v Sloveniji. Predvsem nas je zanimala organizacija sonaravnega kmetijstva, katera društva so prisotna na tem področju in število le-teh. V zadnjih letih se je veliko govorilo o naravnem pridelovanju hrane, podatkov o tem, koliko kmetij naj bi se organizirano ukvarjalo s tem, pa ni bilo. Zanimala nas je tudi čim bolj natančna prostorska razporeditev sonaravnih kmetij, kar do sedaj še ni bilo preučeno.

Raziskava naj bi tudi pokazala, kako je z nadzorom sonaravnih kmetij, kakšna je državna podpora na tem področju, kako je z izobraževanjem sonaravnih kmetov ter trženjem pridelkov.

Glavni problem, s katerim smo bili soočeni v raziskavi, je bilo pomanjkanje podatkov. Podatkov o sonaravnem kmetijstvu za Slovenijo v literaturi praktično ni. Podatke smo zbirali s pomočjo intervjujev s koordinatorji in organizatorji v posameznih društvih in na sonaravnih kmetijah. V članku je prikazan temeljit pregled stanja slovenskega sonaravnega kmetijstva, prvič pa je predstavljena tudi prostorska porazdelitev sonaravnih kmetij.

V poznih osemdesetih in začetku devetdesetih se je v Sloveniji pojavilo gibanje majhnih pridelovalcev hrane (vrtičkarjev), katerega cilj je bilo naravno pridelovanje hrane. Iz njega je leta 1991 nastalo biodinamično društvo. Kasneje je nastalo biodinamično združenje Ajda. V njem je bilo samo nekaj kmetov, prevladovali so vrtičkarji in ljudje, ki se niso aktivno ukvarjali s kmetijstvom. Bili so prvi, ki so orali ledino na področju naravnega pridelovanja hrane.

Leta 1997 je bila ustanovljeno Združenje ekoloških kmetov Slovenije (ZEKS). To je bilo prvo združenje, ki je imelo za cilj pridelovanje in trženje naravne hrane. Sprožili so postopek za pridobivanje certifikatov. Združenje je prevzelo standarde, ki jih je pripravil Inštitut za trajnostni razvoj. Bili so pripravljeni v skladu z IFOAM standardi. Kasneje so se postopoma ustanovljala še druga društva, vsem pa so osnova omenjeni standardi.

V Sloveniji delujejo naslednja društva, ki se ukvarjajo s sonaravnimi oblikami poljedelstva:

- Združenje za ekološko kmetovanje severovzhodne Slovenije,
- Združenje ekoloških kmetov Obala,
- Združenje ekoloških kmetov Slovenije,
- Združenje ekoloških kmetov Gorenjske,

Preglednica 1: Število kmetij leta 2000 v okviru posameznih društev, ki se v Sloveniji ukvarjajo s sonaravnimi načini pridelovanja hrane.

ime društva	število kmetij
Združenje za ekološko kmetovanje severovzhodne Slovenije	123
Združenje ekoloških kmetov Obala	8
Združenje ekoloških kmetov Slovenije	41
Združenje ekoloških kmetov Gorenjske	35
Združenje ekoloških kmetov Zdravo življenje	13
Združenje ekoloških pridelovalcev in predelovalcev Deteljica	71
Združenje za ekološko kmetovanje Dolenjske, Posavja in Bele krajine	55
Društvo za biodinamično gospodarjenje Ajda	16
Društvo sonaravnih kmetov Slovenije	3
Zadruga zelena Dragonja (ni sistema kontrole)	6
Bioekološko združenje Vigred	ni podatkov
Društvo za permakulturo Slovenije	ni podatkov
skupaj	371

- Združenje ekoloških kmetov Zdravo življenje,
- Društvo za biološko dinamično gospodarjenje Ajda,
- Društvo za permakulturo Slovenije,
- Bioekološko združenje Vigred,
- Društvo sonaravnih kmetov Slovenije,
- Združenje ekoloških pridelovalcev in predelovalcev Deteljica,
- Zadruga zelena Dragonja,
- Združenje za ekološko kmetovanje Dolenjske, Posavja in Bele Krajine.

Z letom 1998 so se začeli podeljevati certifikati. Združenje ekoloških kmetov Slovenije je s pomočjo avstrijskih strokovnjakov vzpostavilo sistem interne kontrole in certificiranja. Organizirali so izobraževanje za slovenske kontrolorje ekološke pridelave. Prijavilo se je 25 kmetij, 22 jih je dobilo certifikat. Istega leta je 13 kmetij iz Združenja za ekološko kmetovanje severovzhodne Slovenije dobilo certifikate od avstrijske kontrolne organizacije *Austria Bio Garantie*. 18 biodinamičnih kmetij je dobilo *Demeter certificate* od nemških bio-dinamičnih kontrolorjev. Tako je bilo leta 1998 v Sloveniji s certifikatom 44 kmetij (devet kmetij ima certifikate več kontrolnih organizacij). Leta 1998 je Kmetijski zavod Maribor s kontrolno organizacijo *Austria Bio Garantie* sklenil pogodbo o prevzemu nadzorne službe in načina certificiranja za Slovenijo. Ta je v skladu s kontrolnim sistemom Evropske zveze. Kontrolo tako izvajajo slovenski kontrolorji, pri »bio-dinamikih« pa je ta še vedno v rokah nemških kontrolorjev. Leta 2000 je bilo v Sloveniji 365 kontroliranih kmetij, leta 2003 pa že okoli 1300.

2 Zveza združenj ekoloških kmetov Slovenije

Zveza združenj ekoloških kmetov Slovenije (ZZEKS) je bila ustanovljena junija 1999 iz petih združenj. Zveza razvija skupno blagovno znamko za ekološke pridelke in proizvode.

Kronološko so se ustanovljala v naslednjem zaporedju:

- maja 1997 Združenje ekoloških kmetov Slovenije,
- avgusta 1997 Združenje za ekološko kmetovanje severovzhodne Slovenije,
- junija 1998 Združenje ekoloških kmetov Obale,
- septembra 1998 Združenje ekoloških kmetov Zdravo življenje,
- aprila 1999 Združenje za ekološko kmetovanje Gorenjske.

Redni član enega izmed združenj ekoloških kmetov Slovenije lahko postane tisti, ki je lastnik ali najemnik zemlje oziroma kmetijskih zemljišč in je svojo kmetijo/obrat prijavil za nadzor skladnosti gospodarjenja s smernicami združenja (Slabe 1998, 11).

Predstavniki treh združenj ekoloških kmetov in združenja v ustanavljanju so se 8. 4. 1999 kot iniciativni odbor dogovorili za ustanovitev Zveze združenj ekoloških kmetov Slovenije kot formalne organizacije z lastnim statutom. Dne 8. 4. 1999 je bil v Ljubljani ustanovljen iniciativni odbor Zveze združenja ekoloških kmetov Slovenije, sama zveza pa je bila ustanovljena 24. junija 1999.

Zveza združenj ekoloških kmetov Slovenije je nastala zaradi interesa kmetov, ki želijo pridelovati ekološko, razvijati ekološko kmetovanje, osveščati ljudi, prodajati in živeti od kmetovanja (Slabe 1998, 7). Veliko je bilo prizadevanj, da bi do konca leta 1998 dobili blagovno znamko za kmetije, ki so v zvezi. Ta je bila ustanovljena za povezovanje združenj, ki kot redne člane združujejo kmete, ki kmetujejo v skladu s standardi zveze na celotni kmetiji in so prijavljeni za nadzor. Standardi zveze so trenutno enaki Priporočilom za ekološko kmetovanje v Sloveniji.

Zveza združenj ekoloških kmetov Slovenije združuje člane iz vse Slovenije:

- redne člane (kmete) in
- podporne člane, ti so vsi drugi, ki jih zanima ekološko kmetijstvo ali na tak način pridelana živila; med njimi so predvsem potrošniki, študenti in drugi.

Statut zveze se je pripravil v skladu z Zakonom o društvih, in sicer po vzoru obstoječih statotov slovenskih zvez društev ter po vzoru statuta avstrijskega Zveznega združenja ERNTE, pri čemer so se upoštevale specifične razmere in potrebe v ekološkem kmetijstvu Slovenije.

Ministrstvo za kmetijstvo je 13. 2. 1999 v Uradnem listu objavilo uredbo o podporah, med drugim tudi za ekološko kmetovanje. Dobijo jih vsi, ki so prejeli naziv ekološke kmetije oziroma kmetije v preusmerjanju. Možno je uveljaviti tudi nadomestila za stroške nadzora. Za doseganje svojih ciljev zveza razvija predvsem naslednje dejavnosti (Slabe 1998, 3):

- nudenje podpore svojim članom v vseh vprašanih ekološkega kmetijstva,
  - tesno sodelovanje z društvi, člani zveze,
  - izpolnjevanje skupnih nalog na različnih področjih.
- Najbolj pomembnih je pet naslednjih področij:
1. delo v javnosti in zastopanje interesov članov:
    - obveščanje javnosti o ciljih in dejavnostih zveze,
    - zastopanje interesov ekološkega kmetijstva in članov zveze v javnosti, državnih ustanovah in državnih organih,
    - urejanje in izboljšanje pravnega, davčnega in gospodarskega položaja članov zveze in članov posameznih združenj na sistemski ravni (prednosti pri podpori investiranja, podpori pri pridobivanju zemljišč, pri davčnih olajšavah, pri pokojninskem in invalidskem zavarovanju, pri pridobitvi programov javnih del v kmetijstvu),
    - spodbujanje sodelovanja in sodelovanje s skupinami potrošnikov, ki simpatizirajo s cilji zveze,
    - spodbujanje sodelovanja z drugimi združenji za ekološko kmetijstvo,
    - izdajanje pisnega gradiva,
    - informiranje in osveščanje javnosti o zdravi prehrani in aktivnem varstvu okolja;
  2. svetovanje:
    - določitev minimalnih standardov, njihov nadaljnji razvoj in ustvarjanje novih možnosti na naslednjih področjih:
    - pomoč kmetom pri preusmerjanju v ekološko kmetijstvo (izobraževanje in nadaljnje izobraževanje ter svetovanje kmetom, spodbujanje izmenjave izkušenj med člani, svetovanje članom v zvezi z zahtevami nadzora),
    - organiziranje svetovanja, ki presega navedene minimalne standarde;
  3. trženje:
    - razvijanje sistemov trženja, ki bodo potrošnikom po vsej Sloveniji omogočali oskrbovanje s slovenskimi ekološko pridelanimi živili,
    - pomoč združenja članom pri prodaji ekološko pridelanih živil (lahko se ustanovi d. o. o. za prodajo),
    - zagotavljanje kakovosti in skrb za izboljševanje kakovosti živil,
    - oglaševanje in usmerjeno trženje ekološko pridelanih živil,
    - ustvarjanje blagovnih znamk in upravljanje s pravicami, ki izhajajo iz blagovnih znamk,
    - upravljanje z zaščitno znamko Zveza združenj ekoloških kmetov Slovenije (še posebej sklepanje licenčnih in kooperacijskih dogovorov),
    - dopolnjevanje smernic in standardov;
  4. dopolnjevanje smernic, pridelava in potrjevanje novih ekoloških kmetij:
    - sprejemanje in nadaljnje razvijanje standardov zveze za pridelavo in predelavo,
    - sodelovanje pri razvoju novih postopkov pridelave in predelave, ki so v korist varstvu okolja,
    - sodelovanje z znanstveniki in raziskovalci na področju ekološkega kmetijstva,
    - sodelovanje z mednarodnimi ustanovami in združenji, ki delujejo v korist uresničevanja namenov zveze;
  5. spodbujanje organizacije in izvajanje vseh nalog, ki se med časom delovanja zveze izkažejo za koristne.
- Izraza »ekološko kmetijstvo« in »biološko kmetijstvo« imata isti pomen. Kmetje v Zvezi združenj ekoloških kmetov Slovenije kmetujejo po različnih metodah: biološki oziroma ekološki, biološko-di-

namični, permakulturni. Združenje ekoloških kmetov Slovenije je leta 1998 razvilo in začelo izvajati program nadzora in potrjevanja kmetij članic. Kmetje, ki se prostovoljno prijavijo za sodelovanje v programu, se s pogodbo obvežejo, da bodo kmetovali v skladu s smernicami za ekološko kmetovanje. Te so usklajene z mednarodnimi Temeljnimi standardi IFOAM (Mednarodna zveza gibanj za ekološko kmetijstvo), katere član je tudi Združenje ekoloških kmetov Slovenije. Smernice ustrezajo pridelovalnim standardom za ekološko kmetijstvo v Evropski zvezi. Nadzor izvajajo ob pomoči tujih strokovnjakov izobraženi nadzorniki. Kmetje pa so dolžni voditi posebne zapise (natančno materialno knjigovodstvo). Kmetije oziroma obrati v primeru pozitivne ocene dela prejmejo ustrezno potrdilo, in sicer:

- **ekološka kmetija** je kmetija, ki v celoti ustreza smernicam za ekološko kmetovanje in na njej ekološko kmetujejo že več let,
- **kmetija v preusmerjanju** je kmetija, ki je z delom po smernicah začela v letu 1998 in so na njej potrebne nekatere dolgoročne prilagoditve (na primer gradbeni posegi v hlevu).

Vse kmetije pa kmetujejo brez uporabe kakršnihkoli kemično-sintetičnih sredstev za varstvo rastlin in sintetičnih mineralnih gnojil.

3 Nadzor

Nadzor in potrjevanje kmetij sta se začela leta 1998, prijavilo se je 25 kmetij. Komisija za nadzor in potrjevanje na osnovi poročil pri preverjanju kmetij podeli ustrezen status kmetije v preusmerjanju v ekološko kmetijstvo ali ekološke kmetije. Uradna podelitev potrdil ekološkim kmetijam poteka na sejmju Narava-zdravje v Ljubljani.

Leta 1998 je bil nadzor izpeljan v okviru projekta s pomočjo sofinancerjev (REC). V letu 1999 naj bi cena nadzora, tako kot drugje po svetu, vsaj deloma pokrila dejanske stroške.

Kmetje lahko v skladu z uredbo Ministrstva za kmetijstvo uveljavljajo povračilo stroškov nadzora v letu 1998 v znesku 30.000 SIT. Stroške nadzora je krilo združenje, kmetje pa so plačali le po 3.000 SIT. Ker združenje kot pravna oseba tega povračila ne more uveljavljati, ta sredstva uveljavljajo kmetje in določen del le-teh po prejemu vrnejo združenju.

Leta 1999 je prišlo do pobude o skupnem nadzoru ekološkega kmetijstva med Kmetijskim zavodom Maribor (Oddelek za kontrolo ekološkega kmetijstva), Združenjem ekoloških kmetov Slovenije, Inštitutom za trajnostni razvoj in Združenjem za ekološko kmetovanje severovzhodne Slovenije. Gre za dogovor o oblikovanju skupnega nosilca nadzora ekološkega kmetovanja in o izvajanju nadzora ekološkega kmetovanja leta 1999.

V skladu s tem dogovorom se do sedaj opravljeno delo na področjih nadzora in potrjevanja ekološkega kmetijstva, ki so ga opravile te štiri organizacije, združi tako, da koordinacijo nadzora leta 2000 izvaja Kmetijski zavod Maribor. Nadzor naj bi v Ljubljani in Mariboru sprva opravljali izobraženi nadzorniki, kasneje pa se oblikuje nova pravna oblika, ki bo nosilec nadzora naprej. Nadzorniki se bodo najprej izobraževali s pomočjo avstrijske nadzorne organizacije *Austria Bio Garantie*. Na ta način želijo zagotoviti čim večjo strokovnost in neodvisnost nadzora.

4 Izobraževanje

V standardih združenja je zapisano, naj bi vsak ekološki kmet obiskal temeljni tečaj o ekološkem kmetijstvu. To je tudi eden od pogojev za pridobitev subvencij za ekološko kmetovanje.

Izobraževalni tečaji se v glavnem organizirajo v obliki predavanj. Dobro bi bilo povabiti dobre avstrijske strokovnjake praktike, ki bi lahko odgovorili na vprašanja iz prakse, povabi pa se lahko tudi dolgoletne ekološke kmete, izkušene strokovnjake. Tečaje lahko obiskujejo vsi redni člani, zainteresirani podporni člani, bodoči člani, drugi resni interesi, pa tudi študentje kmetijstva ipd.

5 Državna podpora in politične iniciative

Leta 1997 je bil v Sloveniji izdelan program za novo kmetijsko reformo 1999–2000. Cilj je bil prilagoditev slovenskega kmetijstva kmetijstvu Evropske zveze. Kmetijsko-okoljski program predvideva štiri stopnje, ekološko kmetijstvo se nahaja na najvišji, četrti. Nova kmetijska politika se želi čim bolj približati smernicam Agende 2000. V letu 1999 so se lahko kmetje s certifikatom in tisti, ki so prešli na ekološki način obdelave, prijavi za direktna plačila, ki se plačajo na hektar obdelovalnih površin. Plačila so naslednja:

- 200 evrov za travnate površine,
- 300 evrov za polja,
- 370 evrov za intenzivne sadovnjake, pridelavo zelenjave in vinograde,
- 450 evrov za pridelavo v steklenjakih,
- 150 evrov dobi vsaka kmetija kot podporo za plačilo nadzora in stroške pridobitve certifikata.

Kmetje, ki so se prijavi za ta plačila, so se obvezali, da bodo ekološko kmetovali še vsaj štiri leta (minimum je skupno 5 let).

6 Trženje

Trženje z domačimi naravnimi pridelki se je začelo razvijati konec leta 1998. Ekološki pridelki so bili prvič predstavljeni jeseni 1998, takoj po prejemu certifikata, na sejmu Narava–zdravje v Ljubljani. Odziv medijev in javnosti je bil zelo dober, saj je že povečalo povpraševanje po tovrstnih pridelkih. V tem trenutku so najpomembnejši kanali prodaje:

- direktna prodaja,
- ekološka tržnica v Ljubljani,
- prodaja na konvencionalnem trgu,
- prodaja v trgovinah zdrave prehrane.

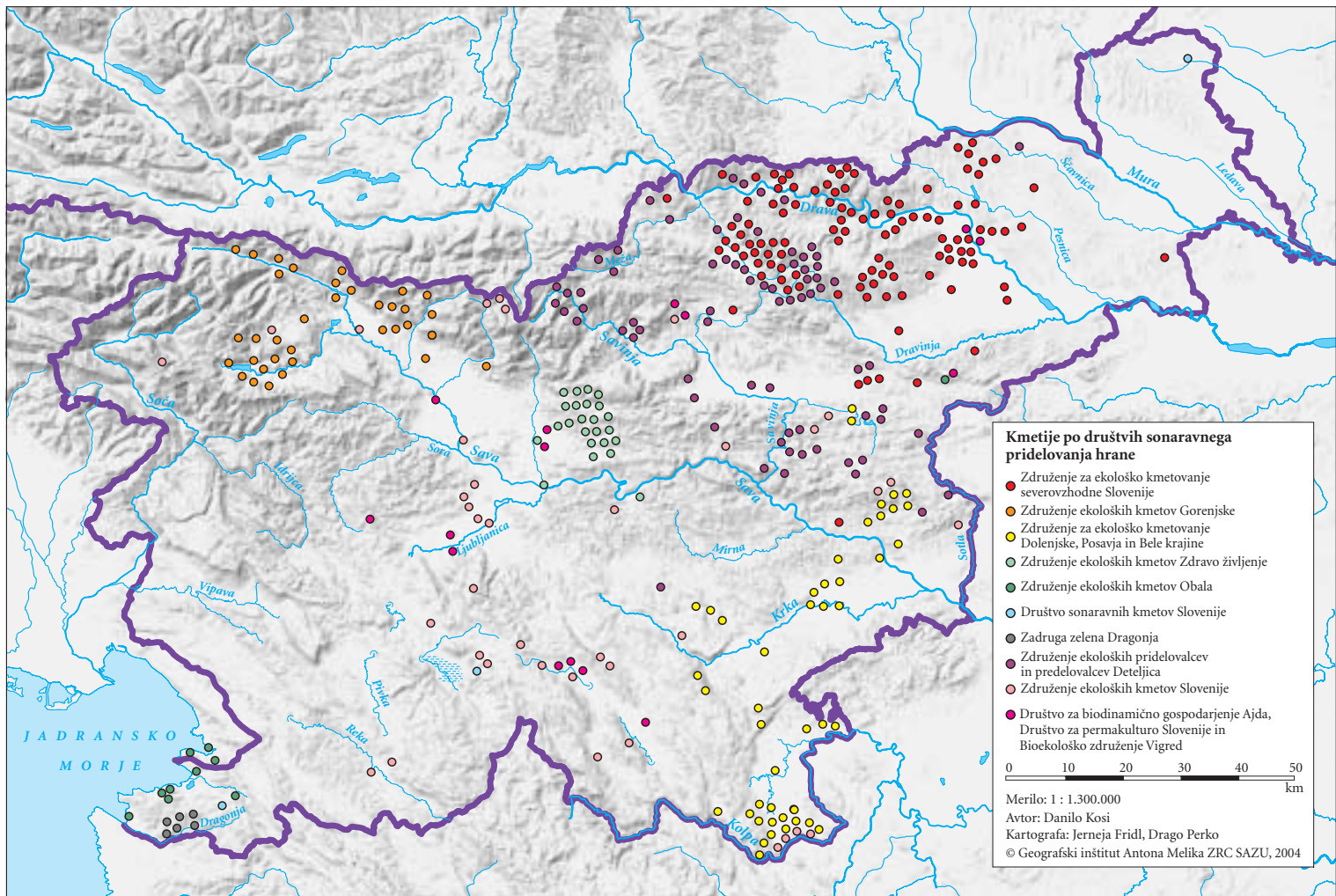
V glavnem se prodajajo kmetijski pridelki (žita, vrtnine, sadje) in proizvodi, ki ne zahtevajo zahtevnejših tehnologij, kot na primer vino, kis, sokovi, semenska olja, olivno olje, siri, mesni proizvodi. Pestrost ponudbe je zaradi razlik v kmetijski pridelavi med posameznimi območji velika, količine pa so zelo nizke, podobno tudi zaslužek. Izvoza ekoloških pridelkov iz Slovenije še ni. Prva organizirana prodaja ekoloških pridelkov v Sloveniji je bila na pobudo Združenja ekoloških kmetov Slovenije in Inštituta za trajnostni razvoj v obliki mini eko tržnice, kjer se lahko prodaja enkrat tedensko. Ta projekt je podprla tudi ljubljanska občina. Ureditev podobne tržnice se pripravlja tudi v Mariboru.

7 Raziskave na področju ekološkega kmetijstva

Do zdaj še ni bila izvedena nobena raziskava na področju tehnologije ekološke pridelave hrane, z izjemo nekaj skromnih poskusov na Kmetijskem inštitutu Ljubljana, in nekaj diplomskih nalog na Fakulteti za agronomijo Maribor (Slabe 1998, 4). Narejenih je bilo nekaj raziskav v povezavi z marketingom (mnenja kupcev, njihovo stališče do ekološke pridelave in podobno) in nekaj ekonomskih raziskav (Fakulteta za agronomijo).

Obstaja nekaj razvojnih projektov za standardizacijo ekološkega kmetijstva (Inštitut za trajnostni razvoj), v nastajanju pa so tudi razvojni projekti za prehode na ekološko kmetijstvo in marketing.

Slika 1: Prostorska porazdelitev slovenskih sonaravnih kmetij leta 2000.

8 Prostorska razporeditev sonaravnih kmetij v Sloveniji

Ekološke kmetije v Sloveniji so razporejene precej disperzno. Na severovzhodu in kraško-dinarskem svetu na zahodu ter jugozahodu države so zastopane le simbolično. Najbolj kmetijska Slovenija (večina Slovenskih goric in Prekmurje) praktično nima ekoloških kmetij, kljub zelo ugodnim razmeram za ekološko kmetijstvo glede na ostalo Slovenijo.

Če potegnemo dve vzporedni liniji od jugovzhoda proti severozahodu, prvo od Kočevja do Bovca in drugo od Ormoža do Šentilja, ugotovimo, da je znotraj teh meja več kot 95 % vseh ekoloških kmetij v Sloveniji. Izjema je le ozek pas ob obali, kjer je nekaj kmetij v okolici Kopra, Izole, Portoroža, Ankarana in v dolini Dragonje. Na območju severovzhodno od linije Ormož–Šentilj ter v večjem delu Slovenskih goric in Prekmurja sta le dve ekološki kmetiji, čeprav je to najbolj kmetijski del Slovenije.

V Sloveniji imamo tudi nekaj zgostitvenih ekološko-pridelovalnih območij. Velika intenziteta ekoloških kmetij je predvsem na območju Pohorskega Podravja in Bele krajine. Centri, kjer je ekološko kmetijstvo posebno močno zastopano, so: Vinica, Bohinjska Bistrica, Šmartno na Pohorju, Mislinja, Oplotnica in Hoče – Fram. Ekološke kmetije so močno zastopane tudi na območju Lukovice, doline Dragonje, Laškega, Šmarjeških Toplic, Solčave in Senovega.

Omenjene kmetije so torej prisotne tako v dolinsko-kotlinskem kot tudi na gričevnatem in hribovitem svetu. Ne izogibajo se niti bolj onesnaženim območjem, kot so na primer: okolica Jesenic, Krškega, Štor, Mežice in Zasavja.

Poglavitni dejavniki takšne porazdelitve ekoloških kmetij v Sloveniji so:

- naravne razmere za kmetijstvo (pedološki, reliefni, klimatski in vegetacijski dejavniki),
- delovanje kmetijskih svetovalnih služb (v skladu z novo kmetijsko usmeritvijo Slovenije so se posamezni Kmetijski zavodi dobesedno »vrgli« v širjenje ekološkega pridelovanja).

9 Višinska razporeditev sonaravnih kmetij v Sloveniji

Nadmorska višina je eden glavnih omejujočih faktorjev za kmetijsko pridelavo. Slovenijo pogosto označujemo kot gorato deželo. S povprečno nadmorsko višino okoli 557 m je nad evropskim povprečjem. Do nadmorske višine 600 metrov podnebje še omogoča gojenje vseh poljščin.

Nadmorska višina ekoloških kmetij dobimo iz srednje višine kraja, v katerem kmetija leži (Priročni krajevni leksikon Slovenije 1996).

Preglednica 2: Višinska razporeditev 365 sonaravnih kmetij v Sloveniji.

višinski pas (m)	delež ekoloških kmetij (%)	višinski pas (m)	delež ekoloških kmetij (%)
0 do 99	1,5	600 do 699	9,5
100 do 199	5	700 do 799	13
200 do 299	17	800 do 899	9
300 do 399	15	900 do 999	7
400 do 499	12	1000 do 1099	0,8
500 do 599	10	1100 do 1199	0,2

Največ ekoloških kmetij leži v višinskem pasu od 200 do 299 m (17 %), sledijo pa višinski pasovi med 300 in 399 m (15 %), 700 in 799 m (13 %), 400 in 499 m (12 %). Izrazito močan je delež ekoloških kmetij v višinskem pasu med 700 in 799 m (13 %), 800 in 899 m (9 %) ter 900 in 999 m (7 %).

Najnižja ekološka kmetija leži na nadmorski višini 15 metrov (Izola), najvišja pa na Solčavskem na višini 1150 (Podolševa). Povprečna nadmorska višina ekoloških kmetij v Sloveniji je 512 metrov.

Preglednica 3: Povprečne nadmorske višine kmetij, vključenih v posamezna slovenska sonaravna združenja (leta 2000).

ime ekološkega združenja	povprečna višina ekoloških kmetij (m)
Združenje za ekološko kmetovanje severovzhodne Slovenije	580
Združenje ekoloških kmetov Obala	84
Združenje ekoloških kmetov Slovenije	440
Združenje ekoloških kmetov Gorenjske	755
Združenje ekoloških kmetov Zdravo življenje	490
Društvo za biodinamično gospodarjenje Ajda	423
Združenje ekoloških pridelovalcev Deteljica	623
Združenje za ekološko kmetovanje Dolenjske, Posavja in Bele krajine	239
Društvo sonaravnih kmetov Slovenije	353
Zadruga zelena Dragonja	ni podatkov
Bioekološko združenje Vigred	ni podatkov
Društvo za permakulturo Slovenije	–

Naravne razmere za kmetijstvo so v Sloveniji relativno neugodne. Dobrih 50 % celotne površine prekriva gozd. Več kot 70 % kmetijskih tal je ovrednotenih kot manj primernih za kmetijsko pridelavo, večina je travnatih površin, delež ornih površin je relativno nizek.

Ekološko kmetijstvo v Sloveniji generalno gledano ni specializirano, v glavnem gre za kombinacijo rastlinske pridelave in živinoreje (Markeš in Juvančič 1997, 57). V alpskem svetu (severozahodna Slovenija) in hribovitih območjih prevladuje govedoreja (mleko, meso), v zadnjem času tudi ovčereja. Na severovzhodu in jugozahodu (obalna in kraška območja) ter jugovzhodu Slovenije so »ekološki« vinogradi, močno prisotni sta tudi ovčereja in kozjereja. Ovčereja je razširjena tudi na kočevskem območju. Sonaravna rastlinska pridelava obsega žita, krmilne rastline, zelenjavo, sadje in grozdje.

Sadovnjaki so razširjeni po vsej Sloveniji, daleč najbolj pomemben pridelek so jabolka, sledijo hruške, slive, breskve in češnje. V glavnem gre za stare, ekstenzivne sadovnjake, vendar so se leta 1999 v nekaj projektih lotili sadjarstva na intenziven način. V obalni regiji sonaravne kmetije med ostalim pridelujejo tudi olive, smokve in kakije, vendar v zelo majhnih količinah. Vrtnine pridelujejo predvsem na obrobjih večjih mest.

10 Sklep

Sonaravne oblike kmetijstva so razširjene po vsej Sloveniji, le v Prekmurju se sonaravno kmetijstvo še ni uspelo razviti. V Sloveniji sonaravno kmetijstvo ni specializirano, je mešano, kmetije kombinirajo živinorejo in rastlinsko pridelavo.

Leta 1997 je bilo ustanovljeno Združenje ekoloških kmetov Slovenije, to je prvo združenje kmetov iz celotne Slovenije, ki se ukvarja z ekološkim kmetijstvom in prodajo na trgu. Združenje prideluje po standardih, ki so usklajeni z IFOAM osnovnimi standardi in Uredbo za biološko kmetijstvo Evropske zveze (2091/92). Leta 1999 je bila ustanovljena Zveza ekoloških kmetov Slovenije. Danes deluje v Sloveniji 12 društev, ki se ukvarjajo s sonaravnimi oblikami kmetijstva.

11 Viri in literatura

Ekološko kmetijstvo in kontrola ekoloških kmetij. Kmetijski zavod Maribor in Kmetijska svetovalna služba Slovenije v okviru PHARE. Maribor 1999.

- Ekološko kmetijstvo – za dobrobit ljudi in okolja. Elaborat, Združenje ekoloških kmetov Slovenije. Ljubljana, 1999.
- Glück, A. 1991: Neue Perspektiven fuer den landlichen Raum. Berichte zur laendlichen Neuordnung 67. Stuttgart.
- Markeš, M., Juvančič, L. 1997: Regionalna politika. Slovensko kmetijstvo in Evropska unija. Ljubljana. Priporočila za ekološko kmetovanje v Sloveniji. Elaborat. Ljubljana, 1997.
- Priročni krajevni leksikon. Ljubljana, 1996.
- Slabe, A. 1998: Predlog nekaterih sprememb Smernic za ekološko kmetijstvo Združenja ekoloških kmetov Slovenije. Ljubljana.

12 Summary: Organic farming in Slovenia

(translated by the author)

Natural conditions for agriculture in Slovenia are relatively disadvantageous. Approximately 50% of total surface is covered by forest. Over 70% of the farmland is classified as less favoured area, the majority is grassland and the share of arable land is relatively low.

Organic farms are spread all over the country, with an exception of Northeast region (Prekmurje), where organic farming has not developed yet. Organic farms in Slovenia are generally non-specialised; they are mixed, combining animal husbandry as well as plant production.

In 1997, the Slovenian Organic Farmers Association was founded. This was the first association of pioneer organic farmers from all over the country who were producing for the market. The association adopted the standards for organic agriculture in Slovenia which were prepared in accordance with the IFOAM Basic Standards and EU Regulation on organic farming (EU Regulation 2091/92). In 1999 Union of Slovenian Organic Farmers Association was established. Nowadays is in Slovenia 12 association for organic farming.